

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Педагогічний факультет

Кафедра теорії та методики дошкільної та початкової освіти

**Формування людських цінностей на народознавчому матеріалі
у закладах дошкільної освіти**

Кваліфікаційна робота

Виконавець: здобувач освіти
першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти
галузі знань 01 Педагогічна освіта
Спеціальності Дошкільна освіта
Соценко Тетяна Михайлівна
Керівник доцентка Сидоренко Н.І.
Рецензент: Маценко Т.М.
директорка дошкільного навчального
закладу-центру розвитку дитини №20
«Пірамідка» Херсонської міської ради

Херсон – 2021 року

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи дослідження основ формування людських цінностей	
1.1. Моральне виховання як основа формування людських цінностей....	6
1.2. Народознавство як дієвий засіб формування людських цінностей...	12
РОЗДІЛ 2. Педагогічні умови формування людських цінностей дошкільниками	
2.1. Діагностика формування людських цінностей старших дошкільників.....	16
2.2. Методи та прийоми формування людських цінностей дітей дошкільного віку.....	20
ВИСНОВКИ.....	24
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	26
ДОДАТКИ	
Додаток А. Методика «Продовж та закінчи історію»	31
Додаток Б. Методика «Картинки за сюжетом».....	33
Додаток В. Кодекс академічної доброчесності.....	35

ВСТУП

Сучасне українське суспільство переживає період буремних змін. Зараз відбуваються серйозні трансформації умов формування особистості дитини. По-перше, усвідомлюється значущість людських, національних і соціальних цінностей в змістовному контексті виховання і освіти дітей. По-друге, оновлення усієї системи виховання і навчання у світлі формування людських цінностей, виявило необхідність розглядати процес виховання як сприяння духовному і ціннісному збагаченню особи. Ці зміни акцентують значущість індивідуального, особистісного початку змін в системі дошкільної освіти.

На сучасному етапі існує потреба суспільства в зміцненні духовно-моральних основ розвитку і виховання особи в умовах розбудови незалежної держави. Проблема формування людських цінностей на народознавчому матеріалі у своїй складності і багатоаспектності є складною, бо визначає гострі проблеми сучасності, тому і є сьогодні об'єктом пильної уваги різних дослідників.

Проблеми дошкільної освіти та формування моральності та цінностей висвітлено у низці державних документів, зокрема це Закон України «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», Державна національна програма «Освіта» Україна ХХ ст. Важливість нової редакції Базового компонента дошкільної освіти України зумовлюють соціальна потреба зміни орієнтації виховного процесу в дошкільному закладі на особистісно-ціннісний розвиток малечі впродовж організації педагогічного процесу та його погодження з новим Державним стандартом початкової освіти.

Різноманітні аспекти досліджуваної проблеми відображені у працях науковців. Важливе значення відіграють наукові розвідки, що висвітлюють питання різних аспектів моралі (Піроженко Т., Сухомлинського В., Богуш А., Максименко Н., Запорожец О., Якименко С.).

Формуванню людських цінностей засобами освіти займалися (Чейпеш Н., Поніманська Т.), художньої літератури (Глушкова Б., Григоренко С.), українського фольклору (Соф'янчук Л., Кисельова М.), музейної педагогіки, музичного й художньо-прикладного мистецтва (Волосюк В. Шишолік Н.), мультфільмів (Малай І., Куніченко С.).

На думку вчених (Л. Артемової, А. Богуш, Н. Лисенко, М. Стельмаховича) саме в середовищі національної культури і з використанням надбань традиційної народної педагогіки та цінностей українського народу можливе успішне розв'язання проблеми формування особистості дитини

Водночас, малодослідженою залишається проблема формування людських цінностей дошкільників засобами народознавства в нашій країні.

Враховуючи актуальність проблеми, її недостатнє опрацювання, обрано тему нашого дослідження **«Формування людських цінностей на народознавчому матеріалі у закладах дошкільної освіти»**.

Мета дослідження – дослідити ефективні методи та засоби людських цінностей на народознавчому матеріалі у закладах дошкільної освіти.

Відповідно до мети визначено такі **завдання**:

1. Опрацювати науково-методичну літературу з досліджуваної проблеми.
2. Визначити місце народознавства в навчально-освітньому процесі ЗДО.
3. Розкрити значення народознавчого матеріалу під час формування людських цінностей дітей дошкільного віку .
4. Показати методiku застосування народознавчих заходів у вихованні дошкільників.

Об'єкт дослідження- формування людських цінностей у дошкільників.

Предмет дослідження – народознавчий матеріал як засіб формування людських цінностей у ЗДО.

Методи дослідження: теоретичні: вивчення та аналіз психолого-педагогічної, науково-методичної літератури, що забезпечило розгляд загальних теоретичних питань з проблеми дослідження; вивчення, аналіз і узагальнення педагогічного досвіду, порівняння, систематизація, моделювання змісту, організаційних форм і методів виховання; зіставлення та узагальнення отриманих результатів дослідження з метою обґрунтування сутності досліджуваного явища та визначення оптимальних педагогічних умов для виховання дошкільників на основі цінностей українського народу;

- праксиметричні (аналіз педагогічного досвіду та результатів діяльності), за допомогою яких упорядковано та систематизовано дослідницькі матеріали.

Практичне значення – матеріали дослідження можуть бути використані у практичній діяльності студентів та вихователів.

Структура дослідження. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

1.1. Моральне виховання як основа формування людських цінностей

З кожним роком людина намагається себе вдосконалити і перевершити свої попередні здобутки. На цьому шляху дуже часто втрачається моральне, духовне та людське обличчя.

Людські цінності - це духовні та матеріальні надбання українського народу, що є складовою морального виховання, а їх формування - основою цілісного освітнього процесу.

Філософи минулого і сьогодення визначають моральність як систему світорозуміння, що містить оцінку всього істотного з позиції добра і зла, що включає норми, принципи, закони, які регулюють відносини між людьми. [6].

Я.А. Коменський важливою частиною виховання вважав: що виховання добра, які формують людські цінності - правдивість, чесність, працьовитість, повагу до людської особистості, любов до батьківщини та готовність віддати життя заради її інтересів, гуманізм та повагу до інших народів та до самого себе[27].

В сучасній педагогічній науці термін «моральне виховання» має різні тлумачення.

Моральне виховання – це «цілеспрямований процес організації та стимулювання їх різнобічної діяльності, спілкування, спрямований на оволодіння моральною культурою поведінки, ставленням до навколишнього світу» [42].

За визначенням Т. Поніманської «Мораль, як і право, політика, традиції, на всіх етапах розвитку суспільства є важливим регулятором людської поведінки і людських відносин .З позиції гуманістичної свідомості основою особистості є її моральний розвиток який виявляється у сповідуванні нею системи поглядів, уявлень, норм оцінок, що регулюють її поведінку» [2].

В.Білоусова розглядала моральне виховання як організовану міжособистісну взаємодію педагога з вихованцем на основі на основі норм і принципів гуманізму [7].

Беззаперечним є те, що моральне виховання являє собою ціленаправлений процес залучення дітей до формування людських цінностей, які повинні проявлятися протягом усього життя.

На думку вченого Різака А. «цінності – це регулятивні компоненти, що складають мотиваційну основу поведінки і творчої активності, виражають безумовну орієнтацію на соціально значущу самореалізацію людини» [31].

Головне місце серед людських цінностей особистості займають відповідальність, добро, милосердя, совість, тощо. «Цінності забезпечують людину життєвими орієнтирами, визначають життєво важливі цілі діяльності і, зрештою, надають людському життю повний сенс» [41].

За визначенням академіка Бондара В.І. «Загальнолюдські цінності - це цінності, які приймають усі люди, переважна їх більшість». Зміст їх не пов'язаний не з розвитком суспільства, не з конкретною етнічною традицією[20].

До людських цінностей також відносять почуття обов'язку, людську гідність, рівність, віру, чесність, обов'язок, справедливість, відповідальність, турбота про сиріт і старих, патріотизм.

Ці цінності не є вродженими - вони набуваються у процесі освіти. Так як формуванням особистості дитини в основному займаються сім'я та освітні установи, то виключення з виховання однієї з ланок призводить до негативних результатів. Без них, особливо в умовах глобалізації сучасного суспільства, будь-якій людині легко втратити свою індивідуальність, духовність і мораль.

У сім'ї закладаються такі ціннісні поняття як любов, дружба, вірність, чесність, турбота про старших.

Заклади дошкільної освіти покликані розвивати інтелект дитини, давати знання, допомагати в пошуках істини, вчити творчості. Пізнання світу, прагнення до краси, бажання проявити свою унікальність, пізнання самого себе пробуджують в людині спрагу творити, винаходити, конструювати, створювати щось зовсім нове в собі і навколо себе.

За визначенням Державного стандарту дошкільної освіти України дошкільна освіта направлена на формування загальної культури, розвиток фізичних, інтелектуальних, моральних, естетичних і особистісних якостей, формування передумов навчальної діяльності, збереження і зміцнення здоров'я дітей дошкільного віку. Причому навчання і виховання - це цілісний освітній процес на основі духовно-моральних і соціокультурних цінностей, тих самих людських цінностей[2].

З самого раннього віку дітям треба дати відчутти існуючу спадкоємність поколінь, а себе спадкоємцями традицій предків. Передача досвіду від старших до молодших в сім'ї і в дитячому саду є обов'язковою умовою гармонійного життя кожного і спільності людей в цілому.

Саме взаємини людей дозволять дитині усвідомити такі поняття як будинок, сім'я, народ, Батьківщина, Україна і що особливо важливо в наш час, що ми всі – діти однієї планети.

Особлива духовно-психологічна спільність- це, сім'я і обійстя де головне – взаєморозуміння, атмосфера любові, бажання пожертви заради рідних людей. Поетичні мальовничі і музичні народні твори дозволяють побачити красу і гармонію в звичайних явищах : усвіт живої і неживої природи: рослин і тварин, Землі і небесних світил, фарб і звуків.

Дошкільний вік є головним для усвідомлення правил і норм взаємовідносин з людьми та навколишнім світом. Саме тому далі буде зроблений акцент на збагаченні, систематизації формування людських

цінностей у дошкільників про мораль, людські цінності та норми взаємовідносин з однолітками на прикладі роботи з народною казкою.

Казки - це основа формування людських цінностей. Вони є для дитини невичерпним джерелом розвитку почуттів і фантазії, долучають малечу до духовного багатства, накопиченого рідним народом

К.І. Чуковський писав, що мета казкаря, і в першу чергу народного - «виховати в дитині людяність - цю чудову здатність людини хвилюватися чужим нещастям, радіти radoцями іншого, переживати чужу долю, як свою» [33, с. 11].

Б.М. Теплов зазначає: "Казки змушують хвилюватися з персонажам і подіям, і в процесі цього співпереживання створюються певні відносини. І моральні оцінки, що мають незрівнянно більшу примусову силу, ніж оцінки, які просто повідомляються» [35 , с.6].

Казка – це духовне життя дитини. Входячи в світ чудес і чарівництва, дитина занурюється в глибини своєї душі. Казка певною мірою задовольняє три природні психологічні потреби дитини:

- Незалежність;
- Надприродня сила, могутність;
- Активність.

Слухаючи та сприймаючи казки , дошкільник оволодіває культурою поведінки, мовлення, мислення та засвоює людські цінності .

Формування людських цінностей - процес цілеспрямованої й організованої взаємодії педагога і вихованців з метою оволодіння моральними нормами, правилами, відносинами, які ефективніше здійснюються в різних видах діяльності.

Важливу роль в моральному формуванні особистості відіграє її особиста позиція до своїх вчинків і дій, до дотримання визначених у світі моральних норм.

Поступово дошкільник опановує норми і правила поведінки, формує цінності, тобто створює власні судження на події та вчинки людей та до всього оточуючого.

Формування людських цінностей - це не заучування напам'ять норм та правил поведінки. Це - активний життєвий процес відносин, взаємодій, діяльності, спілкування і подолання протиріч. Процес постійних і систематичних рішень, виборів вольових зусиль на користь моральних норм, процес самовизначення відповідно до них.

Дошкільний вік – період засвоєння моральних цінностей, формування почуттів, звичок, поведінки та світогляду.

Можна виділити критерії формування людських цінностей у дітей дошкільного віку:

когнитивний. Розуміння дітьми вчинків, поведінки. Формування емоційної сфери через розуміння добра та зла, щедрості та любові;

мотиваційний. Наявність у дітей уявлення про певні моральні якості, які обумовлюють поведінку та впливають на виховання людських цінностей;

поведінковий. Вміння використати знання про норми поведінки у практичній діяльності, усвідомлюючи здійснене[16].

Отже, моральне виховання являє собою процес залучення дітей до людських цінностей, бо вони є відбитком реальних відносин людей один до одного і до різних форм життя суспільства у вигляді сукупності принципів, правил, норм, оцінок, що регулюють спілкування і поведінку людей з метою досягнення єдності суспільних і особистих інтересів.

1.2. Народознавство як дієвий засіб формування людських цінностей

Знання про свій народ є масивним підґрунтям для формування особистості.

У результаті аналізу наукової психолого-педагогічної літератури вітчизняна дослідниця І. Бабій дійшла висновку, що у формуванні загальнолюдських цінностей впродовж віків український народ визначив систему знань, ідей, принципів, традицій, засобів, [1].

Важливу роль у формуванні людських цінностей дітей дошкільного віку відіграють такі народознавчі засоби: рідна мова, народні ігри та іграшки, усна народна творчість, народні традиції, звичаї та обряди, народний календар, народна символіка, народне декоративно-вжиткове мистецтво, родинно-побутова культура. Усе це -сприяє формуванню в дітей дошкільного віку гуманістичних уявлень, моральних понять і почуттів, позитивного ставлення до людей і природи.

На думку В. Загрева, звичаї та традиції є могутніми соціальними засобами стабілізації особистих та суспільних відносин і закріплюють те, що досягнуте житті. [18].

І. Бабій запропонувала узагальнену класифікацію засобів народознавства у роботі з дошкільниками. Вона виділяє три великі блоки: фольклор, гра, традиції. Кожен із них, тісно пов'язаний між собою і складається з елементів, що стоять не одноосібно по відношенню один до одного [1].

За допомогою цих засобів, на нашу думку, найдоречніше формувати людські цінності та норми моральної поведінки у дошкільників.

Найцікавішим жанром фольклору для дітей є забавлянки. У змісті забавлянок передаються морально-етичні повчальні мотиви, спрямовані на формування майбутнього світогляду, духовності дитини[30].

Цікави жанром дитячого фольклору – є лічилки. Лічилки спрямовані на виховання морально-етичних категорій дружби й товарищкості, оскільки за їх допомогою діти вчаться розподіляти ролі у грі, уникаючи суперечок [30].

На думку Л. Кіліченко, одним із найбільш імпровізованих жанрів дитячої творчості є дражнилки – ритмізовані словесні формули, якими діти виражають негативне ставлення до іншої дитини, пробуючи викликати в неї певну реакцію: «Павлику – равлику, покажи ріжки». Отже, дражнили певною мірою допомагають виховувати почуття гумору, дружбу й товариську[20].

Пізнати глибину розуму свого народу дозволяють прислів'я та приказки , вони мають великий вплив на виховання дошкільників В народних прислів'ях і приказках відображені поняття людської гідності, честі, людяності.

Гра, як з'ясували психологи й педагоги є провідною діяльністю людини в дошкільному віці. Досвід людської діяльності дитина засвоює саме за допомогою гри. В ігрових умовах складаються перші відносини між дітьми та виробляються перші практичні вміння колективних взаємодій. Тому гра – є важливим засобом виховання. Вона – унікальний феномен загальнолюдської культури, оскільки в кожному столітті, у кожній епосі, у кожного конкретного етносу, у будь-якого покоління є свої улюблені ігри [4]. Зауважимо, що народні ігри як засіб виховання дітей високо оцінювали К. Ушинський, Є. Водовозова, С. Русова, В. Сухомлинський та ін. Так, К. Ушинський підкреслював, що народна гра спонукає дітей до ігрових дій, спілкування з дорослими та містить в собі елементи навчання[4].

Духовне збагачення дітей поєднується в грі з радістю руху. Кожна гра супроводжується словесними формулами і збагачує душу дитини , тому у дошкільників формується стійке, зацікавлене, шанобливе ставлення до культури рідної країни, створюється емоційно позитивна основа для розвитку патріотичних почуттів.

Дієвим засобом народознавства, що використовується у процесі виховання дітей дошкільного віку, є залучення дітей до участі у святах і обрядах рідного народу. Це дає їм можливість на практиці пізнати його культурно-історичний досвід. Вважаємо за необхідне наголосити на тому, що виховання дітей дошкільного віку на основі національної обрядовості вирішує відразу кілька виховних проблем: 1) виховання патріотизму, любові до рідного краю; 2) естетичне й моральне виховання дітей; 3) підготовка до самостійного життєвого вибору, формування особистості; 4) формування громадянської свідомості. Залучення дошкільників до народної творчості, мистецтва, безпосередня участь у національних святах виховують у них моральні почуття, розвивають художнє світобачення, наповнюють емоційну сферу дитини радістю, піднімають настрій, формують естетичний смак [4].

Але вершиною найважливіших народознавчих засобів формування людських цінностей у дітей дошкільного віку – є народна казка. Вона супроводжує дитину з самого раннього дитинства. Казка, створена в давні часи, живе до сих пір, захоплює дітей і змістом, і художньою формою.

Її композиція, яскраве протиставлення добра і зла, фантастичні і певні по своїй моральній суті образи, особливі причинно - наслідкові зв'язки і явища, доступні розумінню дитини - все це робить казку особливо цікавою і хвилюючою для дітей. Вона є незамінним інструментом формування моральної особистості дитини.

К.Д. Ушинський включив казки в свою педагогічну концепцію, бо вважав що вони є вершиною людської душі та думки. Народна творчість у своїй безпосередності та простоті відповідає на думку вченого особливостям дитячої психології, тому розповідання казок малечі завжди приречено на успіх і дає гарні паростки . [27].

Перевіраним виховним засобом виробленим та практично перевіраним людьми – є казка. Вони містять своєрідну програму

формування людських цінностей. Поряд з приказками та прислів'ями народні казки є найважливішим засобом морального виховання дітей. Доведено, що поняття етики та естетики взаємопов'язані дуже тісно в педагогічному процесі, тому формуючи та закладаючи людські цінності, вихователь прагне прищепити їх.

Очевидно, що, дитину не можна навчити правди, добра, без формування у нього понять «красиве» і «потворне», «справжнє» і « химерне», не сформувавши в нього емоційний протест проти зла і брехні, вміння цінувати прекрасне й добре в природі і людях не можна навчити його прагнути до захисту правди, добра.

До якогось віку діти живуть в казці як рівноправні члени казкового світу. І це природно, тому що казка близька і співзвучна їх світовідчуттям. На самому початку життя вона зустрічає дітей фантастичними образами, захоплюючими пригодами, барвистістю і яскравістю свого світу.

А природність простота і краса казкових героїв і їх вчинків потрібні дитячому свідомості як перше відбиття світу, справжніх людських відносин в чистому дзеркалі справжнього мистецтва. Оцінюючи вчинки героїв, діти вчаться розуміти і свої проблеми. Ототожнюючи себе з позитивним героєм, дитина вибирає найпривабливіше в його вчинках, тим самим у нього формуються моральні якості, за законами якої їм доведеться жити.

Адаптуватися в цьому нелегкому світі, побачити його протиріччя, прийняти неоднозначність всіх життєвих та суспільних процесів допомагає дитині казка. Малята починають усвідомлювати, завдяки казковим героям, їх вчинкам найголовніші істини людського життя.

В.А. Сухомлинський теоретично обґрунтував і практично підтвердив, що «Казка невіддільна від краси, сприяє формуванню моральних почуттів, без яких немислимо благородство душі, серцева

чуйність до людського нещастя, горя, страждань. Завдяки казці дитина пізнає світ не тільки розумом, а й серцем » [39].

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Народознавчий матеріал емоційно насичений і своїм змістом впливає на дитячу емоційну сферу. Пізнавальні завдання під час прилучення дошкільників до народознавчих знань є одними з найголовніших, проте, слід пам'ятати що виховання в цьому віці є переважаючим процесом. Першочергове їх завдання - виховати в дитини почуття національної гідності, викликати інтерес до національної культури, прищепити дітям любов та повагу до українських державних і народних символів, оберегів, звичаїв, традицій. Досяжним це стає тільки тоді, коли батьки та вихователь зможуть наблизити дітей до реалій життя.

РОЗДІЛ 2. Педагогічні умови формування людських цінностей дошкільниками

2.1. Діагностика формування людських цінностей старших дошкільників

З метою визначення рівня сформованості людських цінностей дітей старшого дошкільного віку було організовано первинне діагностичне дослідження. У дослідженні взяли участь 20 дошкільнят старшої і групи ЗДО «Сонечко», з них 11 дівчаток та 9 хлопчиків.

Дослідно-експериментальна робота з виявлення рівня організації морального виховання дітей дошкільного віку була організована на базі ЗДО (ясла-садок) «Сонечко» с. Тарасівка, Скадовської міської ради

Під час організації процесу формування людських цінностей педагоги ЗДО «Сонечко» використовували засоби і методи, які сприяють ефективному і поетапному формуванню знань, практичних умінь і навичок дошкільнят.

Для проведення дослідження були використані:

- методика «Продовж та закінчи історію»,
- методика «Картинки за сюжетами».

Мета методики «Продовж та закінчи історію» - визначити чи розуміють дошкільники людські цінності (щедрість - жадібність, працьовитість - лінощі, правда - брехня, увага до людей - байдужість), визначити вміння дітей співвідносити ці цінності з реальними життєвими ситуаціями, вирішувати проблемні ситуації на основі моральних норм і давати елементарну моральну оцінку.

В індивідуальній бесіді дитині пропонувалось продовжити кожен із запропонованих історій («Я буду розповідати тобі історії, а ти їх закінчи»), відповісти на питання(Додаток А). Після цього дитині читають по черзі чотири історії (в довільному порядку).

Обробка результатів:

0 балів-дитина не може продовжити історію або дає однозначну відповідь, не може оцінити вчинки дітей;

1 бал-дитина оцінює поведінку дітей як позитивне або негативне (правильне або не правильне, добре чи погане), але оцінку не мотивує і цінність не називає;

2 бали-дитина називає цінність, правильно оцінює поведінку дітей, але не мотивує свою оцінку);

3 бали-дитина називає цінність, розуміє її значення для взаємин людей і може обґрунтувати свою думку, правильно оцінює поведінку дітей і мотивує свою оцінку.

Висновок про рівень людських цінностей:

10-12 балів - високий рівень

7-9 балів - середній рівень

4-6 балів - низький рівень

менше 4 балів - дуже низький рівень

Результати даної методики дозволяють виявити, які людські цінності засвоєні дітьми, як вони розуміють почуття інших людей, і передбачають виділення різних рівнів засвоєння дітьми моральних норм і правил.

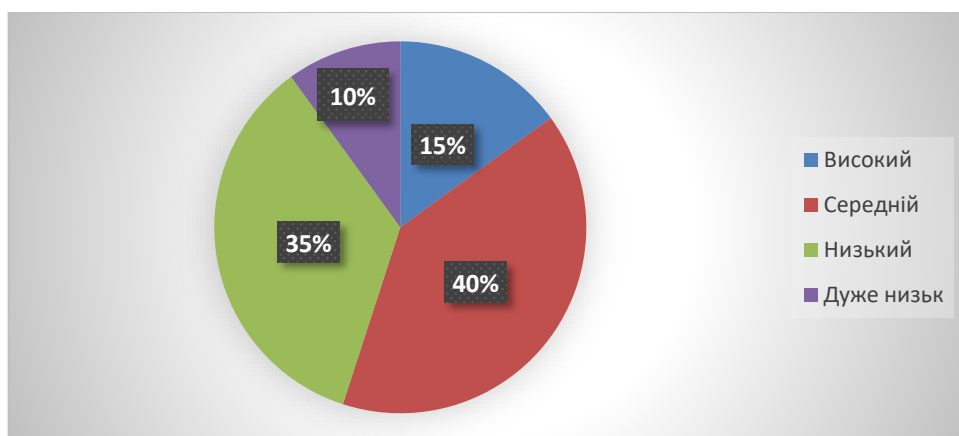

Рисунок 2.2. Результати діагностики рівня цінностей у дітей за методикою «Продовж та закінчи історію»

Як видно з отриманих результатів, 2 (10%) дошкільнят мають дуже низький рівень морального виховання. Ці діти не можуть продовжити історію або дають однозначну відповідь, не можуть оцінити вчинки дітей.

У 7 (35%) дошкільнят діагностовано низький рівень розуміння людських цінностей. Ці діти оцінюють поведінку дітей як позитивне або негативне (правильне або неправильне, добре чи погане), але оцінку не мотивують.

У 8 (40%) дошкільнят виявлено середній рівень морального виховання. Ці діти називають цінність, правильно оцінюють поведінку дітей, але не мотивують свою оцінку.

У 3 (15%) дошкільнят виявлено високий рівень людських цінностей. Ці діти називають моральну норму, розуміють її значення для взаємин людей і можуть обґрунтувати свою думку, правильно оцінюють поведінку дітей і мотивують свою оцінку.

Мета методики «Картинки за сюжетом» - вивчення емоційного ставлення до людських цінностей, визначення вміння розрізняти гарні і погані вчинки.

Дитині показують 10 картинок із зображенням позитивних і негативних вчинків однолітків. Фіксуються емоційні реакції дитини, а також її пояснення (Додаток Б).

Для виявлення ставлення дітей до людських цінностей, дитина повинна дати моральну оцінку зображеним на картинці вчинкам. Увага приділяється оцінці адекватності емоційних реакцій дитини на цінності: позитивна емоційна реакція (усмішка, схвалення і т.п.) на моральний вчинок і негативна емоційна реакція (осуд, обурення і т. п.) - на аморальний.

Обробка результатів тесту:

0 балів - картинки розкладає неправильно (в одній стопці виявляються картинки із зображенням як позитивних, так і негативних вчинків), неадекватні або відсутні емоційні реакції, гарні вчинки від поганих не розрізняє;

1 бал - не вміє обґрунтувати свої дії; емоційні реакції неадекватні але правильно розкладає картинки,;

2 бали - обґрунтовує свої дії; емоційні реакції адекватні, виражені слабо, проте правильно розкладає картинки,;

3 бали - обґрунтовує свій вибір; емоційні реакції, яскраві, проявляються в міміці.

Висновок про рівень людських цінностей:

21-30 балів - високий рівень,

11-20 балів - середній рівень,

5-10 балів - низький рівень

менше 5 балів - дуже низький.

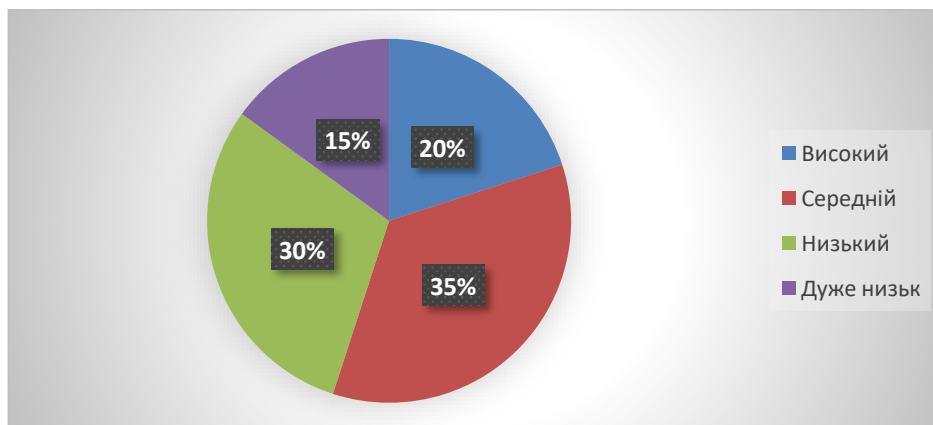

Рисунок 2.3. Результати діагностики рівня цінностей у дітей за методикою «Картинки за сюжетом».

З отриманих результатів видно, що 3 (15%) дошкільнят мають низький рівень людських цінностей. Ці діти неправильно розкладають картинки. Емоційні реакції цих дошкільнят неадекватні або відсутні, вони не вміють розрізнити гарні вчинки від поганих.

Отже, проведена діагностика виявила низький рівень сформованості людських цінностей у дошкільників.

2.2. Методи та прийоми формування людських цінностей дітей дошкільного віку

Різні форми , методи та засоби сучасна педагогіка пропонує вихователю у його професійній діяльності під час формування у дошкільників людських цінностей. Велике значення у цій роботі відіграє народознавство. Тому робота з формування у дошкільників людських цінностей була побудована, спираючись на такі форми і методи.

Рисунок 2.3. Форми та методи формування у дошкільників людських цінностей

Під час формування людських цінностей у дошкільників доречно використовувати різні художні засоби, як от : музика, образотворче мистецтво, художня література та фольклор, кіно, декоративно-прикладне мистецтво. Вони сприяють емоційному забарвленню та кращому засвоєнню моральних норм та цінностей.

Особливе місце під час формування людських цінностей у діяльності дітей і дорослих, а також самих дітей належить іграм.

Позитивно та емоційно сприятливо впливає на формування моральної поведінки та цінностей природа та навколишнє середовище.

Ми пропонуємо декілька методів та прийомів формування у дітей дошкільного віку людських цінностей під час освітнього процесу.

Ігрові вправи: «Розплутай ниточку», «Мої вчинки», «Казкові превтілення» покликані навчити дітей розбиратися у поганих та гарних вчинках, робити висновки та виявляти правильні емоції.

«Рятівники» - дітям пропонують придумати різні сюжети та кінцівки до відомих народних казок, враховуючи екстремальні ситуації в яких опиняються герої - перед дітьми постає моральний вибір з урахуванням цінностей: добро і зло, ситуації, які вимагають толерантного та чуйного відношення до оточуючих.

«Намалюйко» - пропонується дошкільникам намалювати позитивний портрет національного героя народної казки та спробувати пояснити, які основні українські людські цінності присутні в ньому.

«Відгадайко» - дітям пропонується конкурс, в якому треба дібрати до наведених життєвих та суспільних ситуацій прислів'я та приказки з конкретної тематики, наприклад, про любов до рідної землі, шанобливе ставлення до праці.

«Порадники» - дошкільники діляться на групи. Вихователь обговорює з кожною групою по 1 крилатому вислову про дружбу, добро, допомогу. Під час обговорення акцентується увага на те, що в пареміях закладена мудрість народу. Після обговорення кожна група з вихователем складає свої поради іншим.

«Чарівна книга казок» - це підсумкова робота батьків та дітей самостійно. Кожна дитина приносить малюнок після прочитання з батьками народної казки. З малюнків складається «Чарівна книга казок», де зображені герої та може бути використана під час обговорення гарних вчинків та людських цінностей властивих героям.

«Ми актори» - ігрове завдання передбачає розвиток творчих здібностей малят, мовлення та розуміння моральних норм. Потрібно за допомогою пантоміми показати або народне висловлювання, або героя казки і його вчинки та відгадати завдання, а потім хором повторюють відгадане.

«Подорож добротворців» - ігрова ситуація. Діти починають подорож, під час якої роблять зупинки на яких мають можливість поспостерігати за життям казкових героїв та оцінити побачення з моральної точки зору.

«Чарівні Слова» - завдання для дітей на спостережливість та увагу. Діти повинні вгадати «чарівне слово», після переглянутої або прослуханої казки. Це слово герой вимовив тихо до свого співбесідника. Коли звертався за його допомогою, порадою або вдячністю. Діти повинні дібрати інші слова, що притаманні даній ситуації: привітання, подяка, вибачення, прохання.

«Мрійник-казкар» - дошкільникам надається можливість перетілитися у художників-ілюстраторів та розповісти які малюнки вони б намалювали до улюбленої казки.

«Чи ми однакові?» - це завдання на перевірку чуття мови, образності мовлення, спостережливості та уваги. Дитина повинна не тільки відгадати загадку але й довести, що відповідь правильна.

«Фольклорна гімнастика» - використовується під час прогулянок та занять, складається на основі українських народних малих дитячих жанрів(утішок, потішок, мирилок, прислів'їв, приказок), стимулює рухливу, пізнавальну та мовленнєву діяльність та активність дошкільника.

«Швидше всіх» - конкурс для дітей та батьків на краще змінення ігрових правил відомих та улюблених народних ігор. Використовується для закріплення фізичних якостей та рухливих вмінь. Стимулює ініціативу та творчість.

«Що ти чуєш?» - діти прослуховують загадки за певним інтервалом, а потім їм потрібно з набору наданих предметів або предметних картинок вибрати ті, на яких зображені відгадки. За кількістю отриманих предметів або картинок встановлюється переможець.

Отже, існує безліч методів та прийомів за допомогою яких формуються людські цінності дітей дошкільного віку. Виховна мудрість народознавства вимагає активного включення дошкільників у всі види діяльності, які комплексно та гармонійно впливають на дітей, формуючи в кожній дитині багатогранну та цілісну національну духовність з укоріненими людськими цінностями.

ВИСНОВКИ

У процесі нашої роботи над дослідженням ми дійшли таких висновків:

1. Аналіз науково-педагогічної літератури з проблеми дослідження показав, що моральне виховання є цілеспрямованим процесом, через який педагог та батьки повинні залучити та занурити дитину до моральних та людських цінностей людства, суспільства, родини, процес оволодіння дитиною правилами і нормами поведінки, прийнятими в суспільстві, процес формування моральної свідомості дитини, розвиток моральних почуттів і поведінки.

2. Найбільш сприятливим періодом для формування людських цінностей є старший дошкільний вік. У цьому віці дитина набуває перший досвід соціальних відносин, у нього формуються базові моральні уявлення. Нервова система старших дошкільників пластична, діти легко сприймають дійсність і навчаються. Дитина активно освоює світ людських відносин, йому стають цікаві мотиви, дії і вчинки людини. Все це обумовлює можливість для успішного морального виховання дітей старшого дошкільного віку.

3. Сучасна педагогічна наука використовує широкий спектр засобів морального виховання, де особлива роль належить народознавству. У народних іграх, казках, легендах, піснях, частівки, пестушках, потішках, прислів'ях, приказках, загадках, прикметах знайшли відображення моральні традиції народу.

4. Дослідно-експериментальна робота з виявлення рівня моральної вихованості дітей дошкільного віку була організована на базі ЗДО (ясла-садок) «Сонечко» с. Тарасівка, Скадовської міської ради

Були використані методики «Продовж та закінчи історію» і «Картинки за сюжетом». За результатами первинної діагностики зроблено висновок про недостатній рівень моральної вихованості дітей

старшого дошкільного віку. Нами був розроблений комплекс заходів з використанням народних пісень, музики, казок, прислів'їв і приказок, в яких знайшли відображення моральні традиції народу.

Виходячи з цього, можна зробити висновок про те, що використання народної педагогіки є ефективним засобом формування моральних якостей дітей старшого дошкільного віку: розвивають у дошкільнят вміння ввічливо спілкуватися один з одним і оточуючими їх людьми; сприяють розширенню кола спілкування дітей з дорослими; формують комунікативні вміння і навички; підтримують і розвивають прояви гуманності в поведінці дітей; виховують працьовитість, акуратність, доброзичливі відносини; дошкільнята усвідомлюють, що кожна людина несе відповідальність за свої вчинки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабак І. Моральне виховання дітей дошкільного віку: теоретичний аналіз проблеми / І. Бабак, Матішак М. // [Електронний ресурс].Режимдоступу:<https://conference.pu.if.ua/forum/files/30112017/6/babak.PDF>. – 2016р. – 6 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш, — К.: Видавництво, 2012. – 26 с.
3. Беленька, Ганна Володимирівна та Рухницька, П. (2018) Роль казок В.О. Сухомлинського в процесі виховання морально-етичних якостей дітей старшого дошкільного віку Молодий вчений (8.1). с. 18-21.
4. Богуш А. М., Лисенко Н. В. Українське народознавство в дошкільному закладі / А. М. Богуш, Н. В. Лисенко / : Навч. посіб. - 2-ге вид., переробл. і допов. - К. : Вища шк., 2002. - 407 с.
5. Васильченко А. Казка як засіб виховання та розвитку дитини / А. Васильченко, Тарнавська Н., Товодон Т. // Інноваційний досвід педагогів дошкільної та початкової освіти Житомирщини. – 2012. – С. 26–30
6. Вишневський О. Концепція демократизації українського виховання / Омелян Вишневський // Концептуальні засади демократизації та реформування освіти в Україні: педагогічні концепції. – К.: Школяр, 1997. – С. 78–122.
7. Білоусова В.О. Теорія і методика гуманізації відносин старшокласників у позаурочній діяльності загальноосвітньої школи / В.Білоусова // – К.: ІЗМН, 1997. – 192 с.
8. Глушкова Л. Моральне виховання дошкільників засобами художньої літератури / Л. Глушкова // Таврійський вісник освіти. – 2016. – №4 (56). – С. 40–45

9. Городиська В. Використання мультфільмів для реалізації морального виховання старших дошкільників /В. Городиська //– ТОВ «Видавнича група «Основа». – 2018. – 6 с.
10. Григорович Л. Педагогіка і психологія / Л. Григорович, Т. Марцинковская. – М.: – 2001. – С. 104–106.
11. Довгополова М. Моральне виховання у творчій спадщині В. О. Сухомлинського / М. О. Довгополова // Матеріали всеукраїнської науково–практичної інтернет–конференції (26–27 вересня 2018 року, м. Кропивницький / за ред. І. Г. Баранюк, М. Н. Озерної, О. М. Ткаченко. – Кропивницький: ФОП Піскова. – 2018. – С. 77-80
12. Заблоцька С. Особливості розвитку моральних норм поведінки дошкільників в експериментальних умовах /С. Заблоцька//– Тернопіль: Мандрівець. – 2018. С. 244–251
13. Казка як засіб розвитку словесної творчості // Журнал «Дошкільне виховання». – 2009. – №10. – С. 23–24
14. Карнаухова А. В. Наукові дослідження питань морального виховання дітей дошкільного віку в історико-педагогічному аспекті / А. В. Карнаухова // Вісник Київського міжнародного університету. Серія: Педагогічна теорія і практика: зб. наук. пр. – К. : КиМУ, 2012. – Вип. 3. – С. 81–90.
15. Карнаухова А. В. Українська казка, як засіб формування шанобливого ставлення до дорослих у дітей 5-го року життя / А. В. Карнаухова // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова: зб. наук. пр. – Педагогічні науки: реалії та перспективи. – Київ, 2004. – Вип. I. – С. 131–135.
16. Карнаухова А. В. Психологічні основи розвитку і формування у дітей 5-го р.ж. позитивно-ціннісного ставлення до дорослих / А. В. Карнаухова // Психологічні науки: зб. наук. пр.– Бердянськ. : БДПУ, 2005. – Вип. II. – С. 74–81.

17. Карнаухова А. В. Деякі аспекти формування морально-етичної сфери особистості дошкільника за допомогою використання українських казок / А. В. Карнаухова // Науково-теоретичний збірник. – ПереяславХмельницький, 2008. – Вип. 14. – С. 102–105.
18. Карнаухова А. В. Філософські виміри краси людського вчинку / А. В. Карнаухова // Педагогічна освіта: теорія і практика: зб. наук. пр. – Кам'янець-Подільський, 2011. – Вип. 7. – С. 58–63.
19. Карнаухова А. В. Формування шанобливого ставлення у дітей 5-го року життя до дорослих засобами української казки / А. В. Карнаухова // Зб. наук. пр. – Рівне, 2011. – С. 143–147.
20. Кіндрат І. Вплив сучасного медіапростору на формування світоглядних уявлень дитини дошкільного віку / І. Кіндрат // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2013. – № 13. – Ч. 3. – С. 94–101
21. Кістрінь Н. Формування моральних уявлень, вчинків і культури поведінки дітей старшого дошкільного віку / Н Кістрінь // ДНЗ № 286 «Полунична галявина», Дніпровський район, Запорізька область. – 2016. – с. 1–19
22. Кононко О. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (нова редакція) О. Л. Кононко. – К.: ТОВ «МЦФЕР-Україна». – 2014. – 452 с.
23. Короленко В. До проблеми морального виховання дітей дошкільного віку / В. Короленко // Науковий вісник МНУМ ім. В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки. – 2015. – №2 (49). – С. 101–103
24. Лохвицька Л. В. Програма з морального виховання дітей дошкільного віку «Скарбниця моралі». Л.В. Лохвицька. Тернопіль: Мандрівець, 2014. 128 с.
25. Люблінська Г. Дитяча психологія : навчальний посібник / Г.О. Люблінська. – К.: Вища школа. – 1974 . – 355 с.

26. Малай І. Мультики: поєднуємо приємне з корисним / І. Малай // Дошк. вихов. – 2014. – № 1. – С. 20–23.
27. Ушинский К.Д. Детский мир и хрестоматия / К.Д. Ушинский. – СПб.: ТИТ "Комета", 1994. – 352 с.: ил.
28. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: підручник / Т.І. Поніманська. серія «Альма-матер». – К.: Академвидав. – 2013. – С. 210–237
29. Програма «Дитина». Орієнтовний зміст виховання і навчання дітей 3-7 років у дитячих закладах. -- Суми: МКВВП «Мрія», 1992. -- 204 с.
30. Про дошкільну освіту: Закон України. – К. – 2001. – 46 с.
31. Рейпольська О. Формуємо у старших дошкільників цілісне світобачення: навч.-метод. посібник / [за ред. О.Л. Кононко]. – К.: «Імекс-ЛТД», 2013. – 260 с.
32. Різак А. Формування основ морально-етичного виховання дітей дошкільного віку: Методичний посібник / Дошкільний навчальний заклад № 1. – Свалява: 2014. – 130 с.
33. Соф'янчук Л. Казка як засіб розвитку особистості / Л. Р. Соф'янчук. – Кіровоград. – 2013. – 25 с.
34. Соф'янчук Л. Казка в родинному вихованні / Л. Р. Соф'янчук. – Кіровоград. – 2013. – 20 с.
35. Соф'янчук Л. Лікування душі дитини казкою / Л. Р. Соф'янчук. – Кіровоград. – 2014. – 15 с.
36. Соф'янчук Л. Формування основ народознавства засобами української народної казки / Л. Р. Соф'янчук. – Кіровоград. – 2013. – 10 с.
37. Скорба Л. Проблема формування у дітей старшого дошкільного віку доброзичливого ставлення до однолітків засобами казок В. О. Сухомлинського / Л. Скорба // Молодий вчений. – 2017. – № 9 (49). – С. 402–405

- 38.Стронська О. Моральне виховання дітей дошкільного віку в контексті педагогічних ідей Марії Монтесорі / О. Стронська // Молодь і ринок. – 2010. – №6 (65). – С. 121– 124.
- 39.Сурмило О.А. Вивчення педагогічних умов використання казки як засобу морального виховання старших дошкільників / О.А. Сурмило // Психолого-педагогічні науки. – 2014. – № 5. – С. 181.
- 40.Сухомлинський В. Виховання почуттів / Василь Олександрович Сухомлинський // Вибрані твори в 5т. – К.: Радянська школа, 1976. – Т.5. – С.176 – 195.
- 41.Чейпеш Н. Моральне виховання дітей дошкільного віку. Методичні рекомендації для вчителів дошкільних навчальних закладів/ Н. Чейпеш // Виноградівський навчальний заклад комбінованого типу № 1. – Ужгород. – 2016. – 97 с.
- 42.Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: Навч. посіб. / Упоряд. Борисова З. Н., Кузьменко В. У.; За заг. ред. З. Н. Борисова – К.: Вища шк., 2004. – 511 с.
- 43.Якименко Н. Моральне виховання дітей дошкільного віку / Н. Якименко // Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів. – Ржищів. – 2013. – 68 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Методика «Продовж та закінчи історію»

Мета: з'ясувати ступінь сформованості соціальних емоцій, їх вплив на поведінку дітей.

Закінчи історію.

1. Маша і Світлана прибирали іграшки. Маша швидко склала кубики в коробку. Вихователь сказала: «Маша, ти зробила свою частину роботи. Якщо хочеш, іди пограйся або допоможи Світлані». Маша відповіла. Що Маша відповіла? Чому?

2. Петрик приніс нову іграшку — самосвал. Всім дітям хотілось погратися нею. Раптом до Петрика підійшов Сергійко, вихопив машину і почав гратися. Тоді Петрик Що зробив Петрик? Чому?

3. Катя і Олена грали у п'ятнашки. Катя втікала, Олена доганяла. Раптом Катя впала. Тоді Олена... Що зробила Олена? Чому?

4. Таня і Оля грали в «доньки-матері». До них підійшов маленький хлопчик і попросив: «Я теж хочу гратися». «Ми тебе не візьмемо, ти ще маленький» - відповіла Оля. А Тетяна відповіла... Що? Чому?

5. Коля грав в «лошадку». Він бігав і кричав: «Но, но, но!» В сусідній кімнаті мама клала спати його маленьку сестричку спати. Дівчинка не могла заснути і плакала. Тоді мати підійшла до Колі і сказала: «Не кричи будь ласка. Світлана ніяк не може заснути». Коля їй відповів... Що відповів Коля? Чому?

6. Тетяна і Антон малювали. До них підійшла вихователька і сказала «Молодець, Тетяна, твій малюнок вийшов дуже гарний». Антон теж подивився на Танін малюнок і сказав... Що сказав Антон? Чому?

7. Сашко гуляв біля будинку. Він побачив маленьке кошеня, яке дрижало від холоду і жалісно нявчало. Тоді Сашко... Що зробив Сашко? Чому?

Обробка даних за схемою:

1. Як дитина ставиться до однолітків (байдуже, позитивно, негативно). Чи віддає комусь перевагу, чому?

2. Чи надає комусь допомогу, з якої причини (за власним бажанням, за проханням однолітка, дорослого); як він це робить (з задоволенням, допомога дієва, без задоволення, формально, починає допомагати з ентузіазмом, проте швидко набридає).

3. Чи проявляє почуття обов'язку по відношенню до однолітків, тварин, дорослих, в чому воно виражається яких ситуаціях .

4. Чи помічає емоційний стан іншого, в яких ситуаціях, як на це реагує.

5. Чи проявляє турботу по відношенню до однолітків, молодших, тварин і як (постійно, час від часу, епізодично). Що спонукає турбуватися про інших, в яких діях виражається ця турбота?

6. Як реагує на успіх і невдачі ровесників (байдуже, реагує адекватно, реагує неадекватно, заздрить успіхам іншого, радіє його невдачам).

При обробці результатів серій особлива увага звертається не тільки на правильність відповіді дитини, але й на її мотивацію. Зіставляють дані спостереження й експерименту. Роблять висновки про сформованість емоцій, їх вплив на поведінку дітей.

Додаток Б

Методика «Картинки за сюжетом»

Дитині показують 10 картинок із зображенням позитивних і негативних вчинків однолітків. Фіксуються емоційні реакції дитини, а також її пояснення.

Рис.1

Рис.2

Рис.3

Рис.4

**КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Я, Соценко Тетяна Михайлівна, учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

– дотримуватися:

- вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
- принципів та правил академічної доброчесності;
- нульової толерантності до академічного плагіату;
- моральних норм та правил етичної поведінки;
- толерантного ставлення до інших;
- дотримуватися високого рівня культури спілкування;

– надавати згоду на:

- безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
- оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
- використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;

– самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;

– надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;

– не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;

– своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;

– не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;

– підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;

– поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;

– не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;

– відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;

– запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;

– не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;

– не підроблювати документи;

– не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;

– не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки ;

– не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;

– не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;

– не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;

– не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;

– не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

14.04.2021

Тетяна Соценко

